

Justiční špičky: Pavel Zeman

eFocus

Nejvyšší státní zástupce o nových výzvách pro justici i o tom, jak by si ideálně představoval spolupráci s policií. „Česká justice je na křižovatce, co dál. Jestli ji budeme mít takovou, jakou máme, anebo jestli bude vůle uvnitř justice k tomu, začít se spravovat trochu samostatně,“ říká.

Jak vnímáte aktuální situaci v soustavě státního zastupitelství? Změnila se za posledních několik měsíců, let?

„Začnu velice obecně. Domnívám se, že se daří to, co jsem si vytýčil na začátku. Tedy konsolidaci státního zastupitelství, v což počítám získání sebedůvěry a zároveň důvěry veřejnosti. Je to dáno i tím, že v soustavě státního zastupitelství funguje komunikace a diskuze mezi stupni i jednotlivými vedoucími státními zástupci. Byť mohou být názory rozdílné. Funguje také komunikace státního zastupitelství navenek, nejenom k vám novinářům, ale i k lidem. Státní zastupitelství v mezích zákonů, kterými se řídí, dává vysvětlení. Zejména co se týče kauz, mediálně sledovaných trestních věcí. Podle zpětných ohlasů mám za to, že státní zastupitelství požívá důvěry veřejnosti.“

Profesní profil

Ledy se ale pohnuly. Soustava se jistě pod Vaším vedením od roku 2011 proměnila. Jiná věc ale je, zda je připravena na tu ohromnou změnu přicházející s novým zákonem o státním zastupitelství.

„Pokud by ta reforma skutečně byla v takové podobě, v jaké je vtělena do návrhu zákona, tak to bude poměrně zásadní změna. Zejména pro úroveň vrchního a nejvyššího státního zastupitelství. Tam potom bude na mně, jakožto nejvyšším státním zástupci, abych zvládl přechod ze čtyř- na třístupňovou soustavu. Abych dokázal zajistit rychlou přípravu takzvaného protikorupčního speciálu...“

Ale...

„Já vím, kam míříte (smích). Jestli si tyto změny přejí všichni státní zástupci.“

To si asi těžko mohou přát všichni. Spíš mě zajímá, zda jsou kraje, které budou přímo podřízeny Nejvyššímu státnímu zastupitelství, připraveny na to, že je budete dohledovat.

„Z tohoto hlediska to pro kraje bude znamenat to, že věci budou posílat do Brna místo na obě vrchní státní zastupitelství. Změna, která bude důležitější jak pro kraje, tak pro okresy, je způsob výkonu dohledu. V současné době je poměrně široká škála, jak dohled provádět. Od dohledu ad hoc po takzvaný permanentní dohled. Dohled, kde máte výstupy, po dohled, kde se ve výstupu víceméně nic neřekne. Změna bude spočívat právě v jiném způsobu výkonu dohledu. Bude jasně řečeno, kde dohled začíná a kde končí. Mluvíme o podstatně přesnějších pravidlech.“

Hovořil jste o tom, že „kdyby byl zákon přijat“... Dá se procentuálně vyjádřit možnost, že bude zákon přijat v této podobě?

„Události posledních dnů mohou ovlivnit průběh projednávání normy. Možná, že norma dojde výrazných změn v Poslanecké sněmovně. Možná že ne. Bude záviset, až opadnou prvotní emoce, jak

dalece začnou politici uvažovat o tom, zda je správné mít emancipované státní zastupitelství, které rozhoduje za každých podmínek skutečně nezávisle na politických vlivech. Je nutné si uvědomit jednu věc. Když si zapřičiníte, aby vám určitá složka státu fungovala závisle na vaší vůli, zapřičinujete to sobě. To vám může „relativně vyhovovat“. Ale zároveň si můžete být jistý, že bude fungovat závisle i na těch, co přijdou. A kladu si otázku, zda není vhodnější, abychom měli státní zastupitelství, které bude skutečně rozhodovat nezávisle, za jakýchkoliv okolností.“

Které případně změny v tomto zákoně jsou pro Vás naprosto nepřijatelné?

„Zákon je v tuto chvíli vcelku vyvážený. Všechny instituty, které se mění, jsou na sobě závislé, jsou provázané. Osobně se domnívám, že by bylo chybou, aby se nyní odstoupilo od myšlenky zrušení vrchních státních zastupitelství. Na to máme navázanou otázku dohledu, zrušení dohledu nad dohledem. Je to provázané. Státní zastupitelství je podle mě skutečně součástí širší justice. Mnoho lidí se mnou nemusí souhlasit, když tvrdí, že je dle Ústavy součástí exekutivy.“

Řada lidí se toho ráda chytá.

„Zapomíná se na to, že státní zastupitelství má výrazné justiční pravomoci. Když rozhodujete o zastavení trestního stíhání, rozhodujete meritorně. Je to dosti podstatné. Nicméně skutečně vidím státní zastupitelství jako orgán sui generis. I formálním pojetím by se mělo blížit tomu, že je součástí širší justice.“

Tomu odpovídá v návrhu funkční období vedoucích státních zástupců.

„Je to správná cesta. Mělo by být srovnáno s funkčními obdobími předsedů soudů. Sedm let všech vedoucích státních zástupců vyjma nejvyššího. Ten by měl mít, stejně jako předseda Nejvyššího soudu, deset let.“

Aby tedy zákon naplnil alespoň základní cíle, musí být zrušen vrchní stupeň?

„Toto je skutečně základ. Rovnou říkám, že pokud by došlo jen k tomu zásahu, že se sice provedou všechny změny, ale zůstanou čtyři stupně, nebude zákon ladit.“

Je ta změna opravdu nevyhnutelná?

„Je otázka, kdy je potřeba nějaká změna. Uznávám, že justice, kam státní zastupitelství řadím, je skutečně velice konzervativní instituce. Je potřeba evoluce ne revoluce. Nicméně jsou věci, které se bez důraznějších změn neobejdou. Jestliže víme, že je čtyřstupňová soustava těžko říditelná, těžko se sjednocují postupy a je to zbytečný luxus, tak asi jedinou změnou, kterou je možné učinit, je, ten jeden článek škrtnout. To samé u dohledu. Nezefektivníte ho tím, že do zákona napíšete „Dohled se provádí efektivně“. Musíte vytvořit mantinely. Stejný případ je profesní růst státních zástupců, karierní řád.“

Ten „nový systém“ je někde, alespoň trochu, na pomezí mezi státním zastupitelstvím a prokuraturou.

„To nesouhlasím.“

Nejvyšší státní zástupce bude mít ale velmi výraznou roli.

„Omlouvám se, ale je to mediální klišé.“

Netvrdí to jen média...

„Pro příklad. Generální prokurátor na Slovensku má pravomoc zasáhnout do jakékoliv živé trestní věci. Může dát pokyn do věci, která probíhá na okresní prokuratuře ve Zvolenu. Dá pokyn „zastavte“, nebo „atrahuj si tu věc“. To je podstata prokuratury, monokracie. To je základní rozdíl. Nezáleží na tom, kolik máte článků, ale jaká má oprávnění ten, který je na vrchu.“

To chápu. Ale pokud zrušíme třetí článek, vy pod sebou budete mít kraje. A tam jsou ty

nejzávažnější živé kauzy.

„Ano, ale jediné, co bude moci Nejvyšší státní zastupitelství vůči živé věci uplatňovat, je striktně omezený dohled. Přirozeně se může dát pokyn, ale dohled je velice striktně omezen. Nebudu si moci vzít tu věc a vyřídit si jí v Brně sám.“

Málokdo pochybuje o tom, že Vy osobně byste si chtěl „uzurpovat“ moc. Ale jak zdůrazňuje třeba Lenka Bradáčová, je to o lidech. Můžete mít funkční soustavu s deseti články a na druhé straně špatnou tříčlankovou. Nebojíte se tedy, že zvýšení nezávislosti může do budoucna vytvořit problém? Ať už je to zasahováním do živých věcí na krajích nebo tím, že Nejvyšší státní zástupce a jeho náměstek budou první a druhou instancí u nového „protikorupčního úřadu“.

„Když se podívám do nového zákona, proces jmenování Nejvyššího státního zástupce se trochu zesložitel. „Zatáhlo“ se tam víc hráčů. Je tam ministr spravedlnosti, prezident. Mám za to, že se do jmenovacího procesu dostalo více pojistek. A je skutečně na lidech, kteří mají oprávnění participovat na jmenování Nejvyššího státního zástupce, aby to brali vážně. Aby vybírali osobnost, která je na toto místo vhodná a v historii se osvědčila, a bude proto odborně, manažersky i osobnostně zdatným Nejvyšším státním zástupcem. Bude mít určitou vnitřní nezávislost, jinými slovy nebude lpět na té funkci. Všechny možnosti mají svá úskalí. Na Slovensku volí generálního prokurátora Parlament a jmenuje ho prezident. Jsou v situaci, kdy přes dva roky nemají generálního prokurátora.“

Jste spokojen s tím, jak si státní zastupitelství počíná v důležitých kauzách ve vztahu k médiím a veřejnosti? Jak jsou informace poskytovány a jiné zase uchovávány?

„Víceméně ano. Bedlivě vystupování svých kolegů sleduji. Jestliže vidím, že je podle mého názoru dobré a profesionální, zvednu telefon a kolegovi zavolám. Stejně tak, když vidím rezervy. Ode mě je vždy zpětná vazba.“

Co spolupráce s policií?

„Považuji ji za (klíčovou)kruciální. Státní zástupce je „pánem přípravného řízení“ a bez činnosti policie by neměl co dozorovat. Pro mě je důležité, aby státní zastupitelství a policie spolupracovaly. Jsme na jedné lodi a státní zástupce je kapitán, vydává příkazy, kterými se řídí policie. Ale nejde o slepé vydávání příkazů. Kapitán má k ruce navigátora a lodního inženýra a na základě jejich informací se rozhoduje. Je dobré postup zkonzultovat, dohodnout a vysvětlit. Ještě než státní zástupce přikročí například k vydání pokynu.“

Jak jste řekl, jste pány přípravného řízení. Ale někdy se vám pod rukama dostanou

informace ven...

„Je nutné rozlišovat fáze řízení. Jakkoliv nechci nikoho podezírat a nikoho zároveň vyvíňovat, faktem je, že po internetu se v současné době toulá mnoho informací z trestního řízení. Je ale nutné rozlišovat fázi prověřování, tedy neveřejnou fázi trestního řízení. Neví o ní ani podezřelý, ani obhájce. Z této fáze jsou úniky vcelku minimální. V okamžiku, kdy jdete a musíte některé věci prezentovat obviněnému, obhájci nebo poškozenému, logicky vzroste riziko zveřejnění. Je svaté právo těchto lidí, že některé informace vezmou a budou prezentovat na veřejnosti. Musíme proto rozlišovat, v jaké fázi k takzvanému úniku informací dojde. Pak je nutné pátrat po tom, zda to je informace obsažená pouze ve vyšetřovacím spise. K té má přístup jen státní zástupce a policista a to je pak problém.“

Z hlediska spolupráce s policisty máte nějakou konkrétní vizi?

„Především se mi líbí nastavený trend. Určitá zkušenost, na základě které postupujeme, je velice plodná a důležitá. Když vidím spolupráci některých dozorových státních zástupců s částí policie, tak obě skupiny s každou akcí profesně rostou. To je cesta. Tyto lidi si musíme, jak na státním zastupitelství, tak na policii, uchovat. Dát jim podmínky pro to, aby neměli potřebu svou profesi opouštět. Potřebujeme na nich stavět.“

Co ale považujete za nejdůležitější?

„Ti lidé se musí znát a musí spolu být schopni spolupracovat. Je to o chemii. Pokud mám s někým dobrou zkušenost z minulosti a vím, že se mi s ním dobře pracuje, je větší předpoklad, že budeme v úspěšné spolupráci pokračovat i do budoucna. Trend, který sleduji, je tedy podstatně intenzivnější spolupráce s policií. Státní zástupce není ten, kdo má „klotové rukávy, sedí za stolem a vyřizuje vše písemně“. Skutečně se zvedne, jde na poradu policejního týmu a k dozoru přistupuje aktivně. Nemám rád, když se řekne „sice musíme dozorovat, ale nemáme na to čas“. To není pravda. Od toho tu státní zastupitelství je.“

Mění se požadavky na státní zástupce? Laťka asi stále stoupá.

„Bezesporu. Obecný požadavek je ten, že dozorový státní zástupce musí svou práci brát jako poslání. Víím, že to zní pateticky. Vyjadřuji tím ale všechny aspekty, jak by měl státní zástupce vypadat. Berete-li něco jako svoje poslání, plně se tomu věnujete. Odborně se vzděláváte, snažíte se ze sebe i z druhých získat to nejlepší.“

Kde se nachází česká justice?

„V obecné rovině je česká justice na křižovatce, co dál. Jestli ji budeme mít takovou, jakou máme. Tedy navázanou na exekutivu, byť je to třetí moc ve státě, tedy soudní. Anebo jestli bude vůle uvnitř justice k tomu začít se spravovat trochu samostatně. S tím souvisí spousta věcí. V okamžiku, kdy dostanete do svých rukou pravomoc navíc, je to moc i odpovědnost zároveň. Jde o to, zda je justice připravena odpovědnost nést. Bylo by to dobře. V okamžiku, kdy to bude, můžeme se bavit o tom, jakou chceme justici do budoucna. Chceme spíše tři a půl tisíce soudců, kteří budou zavaleni prací a byrokracií místo rozhodování? Anebo chceme lidi, které dobře zaplatíme, ale za rozhodování? A zbylou práci ať vykoná někdo jiný.“

Je tedy justice připravená na převzetí odpovědnosti?

„Připravená celkem je. V současné době je to skutečně o tom říci si, jaký díl odpovědnosti má justice převzít. Nevidím to ale jako odpovědnost proto, aby „stoupala sláva justice“. Justici vidím, stejně jako státní zastupitelství, jako službu lidem. Něco pro lidi děláme. Byť od nás většina klientů odchází nespokojená, protože je žalujeme (smích). Přesto je to hrozně důležité, je to součást pravidel, na kterých stojí tento stát. „Spory si nebudete řešit vy, občané, ale orgán, který je součástí státu“.

Zvládla by justice, pokud by nyní k žádným změnám nedošlo?

„Řeknu to pragmaticky. Státní zastupitelství kvůli tomu nepřestane fungovat. Ano, přirozeně že to

zvládneme. Bylo by pokrytecké říkat, že tomu tak nebude. Jen říkám, že podle nového zákona by to mohlo fungovat lépe a efektivněji (smích).“

Čekají nás ještě změny v trestním právu?

„Osobně bych plédoval za to, aby se rozšířila možnost aplikace dohody o vině a trestu i na zvlášť závažné zločiny. Tam to teprve dává smysl. Do dohody o vině a trestu investujete relativně dost času a úsilí. Jinak stojí trestní právo před velikánskou výzvou a to je trestní řád. Vidím tam deficit a celá společnost by si trestní řád zasloužila.“

Děkujeme za rozhovor.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Půl roku po účinnosti novely stavebního zákona](#)
- [Rozhovor s Adamem Vojtěchem](#)
- [Video rozhovor s Danielou Kovářovou](#)
- [Video rozhovor s Martinem Maisnerem](#)
- [Video rozhovor s Monikou Novotnou](#)
- [Video rozhovor s Robertem Nerudou](#)
- [Video rozhovor s Michalem Vepřekem](#)
- [Video rozhovor s Robertem Němecem](#)
- [Video rozhovor s Michalem Hinkem](#)
- [Video rozhovor s Janem Pořízkem](#)
- [Video rozhovor s Martinem Nedelkou](#)